

Afrikansk svinpest: begränsningar och bevakning av privat import

Afrikanska svinpesten ASF, är en allvarlig afrikansk blödarfebersjukdom hos svin och vildsvin som orsakas av ett asfivirus. Sjukdomen är dödlig för svin men viruset smittar inte till människor. Sjukdomens symptom är bland annat feber, blodutgjutningar, förändringar i inälvorna och stor dödlighet bland djur som insjuknat. Andra djur eller människor insjuknar inte i afrikans svinpest, men kan sprida sjukdomen. Sjukdomen sprids genom direktkontakt svin emellan samt via svinets sekret, kontaminerade saker, svinkött, svinköttsprodukter och biprodukter som innehåller svinkött. Till exempel jakthundar och jägare kan sprida viruset till nya områden genom att ha fått svinsekret på sig från skogsmark eller från ett fällt vildsvin.

ASF-viruset är mycket tåligt. Det överlever i flera år i fryst griskött och i flera månader - till och med upp till ett år - i icke värmebehandlade svinköttsprodukter. Viruset kan överleva i marken över sex månader och i flera månader i en slaktkropp och biprodukter från ett dött svin. Bland annat temperaturen, PH-värdet, fukthalten och mängden UV-strålning påverkar hur länge viruset hålls smittfarligt. ASF-viruset dör vid upphettning till över 70 °C i 30 minuter.

ASF ska bekämpas enligt lagstiftningen och internationella avtal. Det finns inget vaccin eller annan behandling mot sjukdomen. Viruset har ännu inte konstaterats i Finland.

Om ASF skulle spridas till Finland

Om ASF skulle upptäckas på en svingård skulle myndigheten bestämma att alla svin ska avlivas och kropparna förstöras, och därefter skulle svingården tvättas och desinficeras. Produkter och utrustning såsom foder, kroppar, sperma, embryon och gödsel, som förts bort från svingården och som möjligtvis skulle sprida sjukdomen, skulle spåras och beordras för förstöring eller behandling så att sjukdomsalstraren förstörs.

Avstannandet av den internationella handeln skulle orsaka de största ekonomiska förlusterna för svingårdarna och hela köttindustrin. Dessutom skulle bland annat störningen i produktionskedjan förorsaka ekonomisk förlust (LUKEs och Eviras riskbedömning 2015).

Staten ersätter kostnader för bekämpning och förstöring av sjukdomen som beordrats av myndigheten. Kostnader uppkommer bland annat för avlivning och förstöring av svin samt sanering av svingårdarna. Dessutom får producenten en ersättning som motsvarar värdet på svinen samt en eventuell ersättning för förluster som orsakats av produktionsbortfall.

Den genomsnittliga prisuppskattningen för ett utbrott av sjukdomen är cirka 10,5 (95 % mellan 4,6–22,7 milj. €; Eviras och Lukes uppskattning 3/2015). Förluster för djuruppfödningssektorn, dvs. svingårdarna och köttindustrin, är ännu högre (7,5–38,1 milj. €). Den största delen av kostnaderna skulle bero på exportrestriktioner eller avstanning av export. De ovan nämnda kostnadseffekterna har beräknats enligt en vildsvinsstam på cirka 200 exemplar, men den nuvarande uppskattningen av vildsvinsstammen är över 3 000 exemplar. När uppskattningen gjordes hade exporten av svinkött till Kina ännu inte öppnats. Nuförtiden exporteras svinkött för cirka 9 miljoner euro till Kina årligen.

Utifrån observationer gjorda av de baltiska länderna och Polen, sprids ASF i vildsvinspopulationerna 1-2 kilometer i månaden. Spridningen har tagit stora språng som följd av människans verksamhet. I hela Finland finns cirka 3 500 stycken vildsvin; största delen i sydöstra Finland nära ryska gränsen.

Om ASF upptäcks kommer exporten av svinkött inte längre vara möjlig alls, till exempel till Kina, Sydkorea, Japan (export 2018 ca 560 000 kg) eller Singapore (export 2018 ca 318 000 kg) eftersom exportvillkoren kräver att Finland ska vara fritt från ASF.

Kommissionens kontrollresor till Finland

EU:s representanter gör kontrollresor till medlemsländer vid EU:s östra gränser för att kontrollera effektiviteten av ASF-övervakningen. Kontrollresor till Finland gjordes åren 2016 och 2017. Finland fick som uppgift att effektivisera gränsbevakningen för att hindra spridningen av ASF via livsmedel som resenärer för in olagligt i landet.

Åtgärder som Finland gjort för att effektivisera gränsbevakningen:

- Mera myndighetssamarbete,
- Harmonisering av Tullens kontrollåtgärder,
- Ökning av vägledning och utbildning som Tullen fått av Livsmedelsverket,
- mera synlig information vid gränsövergångsställena samt ett bättre utnyttjande av olika informationskanaler gällande förhandsinformation om importbegränsningar för privat personer,
- skräpkorgar för mat vid gränsen för förstöring av olagliga produkter,
- skolning av Tullens mathundar för upptäckande av förbjudna livsmedel och
- Livsmedelsverket har gjort broschyrer och meddelanden gällande importbegränsningar samt fört en kampanj via ASF-videor i olika medier.

ASF-situationen i Ryssland, Kina och andra länder i Asien

ASF spred sig till Georgien år 2007 via matavfall från afrikanska skepp. Sjukdomen fortsatte spridas från Georgien till Armenien, Azerbajdzjan och Ryssland, där den spreds i vildsvinspopulationen via kontaminerat kött och köttprodukter. I Ryssland har man upptäckt sjukdomen varje år sedan år 2007. Upptäckta smittfall närmast Finland under de senaste åren har bland annat i februari 2019 varit hos vildsvin i Msinsk skyddsområde söder om S:t Petersburg. Sjukdomen finns bland annat i områden kring Moskva, både i vildsvin och i tamsvin.

I nordöstra Kina nära gränsen till Nordkorea upptäcktes ASF för första gången i juni 2018. Efter det första fallet av ASF har sjukdomen sedan dess spridit sig kraftigt genom nästintill hela Kina och fått svinsektorn i Kina ner på knä. Sjukdomen har också spridit sig till Kinas grannländer Mongoliet (2019), Nordkorea (2019) och Hong Kong (2019). ASF-fall har också upptäckts i Vietnam.

ASF:s spridning i EU-området

ASF nådde EU-området år 2014 och efter att ha spridits till Litauen, Polen, Lettland och Estland har sjukdomsfallen årligen upptäckts i både tam- och vildsvin. Att sjukdomen spridit sig i EU har

bland annat berott på den bristfälliga sjukdomskontrollen i grannländerna. Spridningen av sjukdomen till områden långt borta eller från land till land har i allmänhet berott på människoverksamhet, såsom förflyttning av livsmedel som innehållit viruset eller förflyttning av insjuknade svin.

Sommaren 2017 spreds ASF till Tjeckien, där man misstänker att sjukdomsalstraren var matavfall. Sedan dess har man lyckats utrota sjukdomen från landet. I Rumänien upptäcktes ASF i månadsskiftet juli-augusti 2017 och under 2018 spreds smittan som en löpeld i Rumänien.

I Ungern hittades det första fallet i april 2018 i ett dött vildsvin. Sjukdomen har konstaterats i flera vildsvin som hittats döda. Sjukdomens ursprung har man inte kunnat säkerställa, men orsaken misstänks vara matsäckar som migrerande ukrainska arbetare fört med sig och som har hamnat hos vildsvinen. Dessa har sedan gjort sin vårvandring nära ukrainska gränsen där också alla sjukdomsfall har upptäckts.

Sjukdomsfall upptäcks fortfarande varje vecka i EU-området, främst i Baltikum samt Rumänien.

Motåtgärder mot AFS i EU och begränsningar av införsel från områden utanför EU

Tomma djurtransportfordon som återvänder från Ryssland, Vitryssland, Moldavien eller Ukraina ska enligt EU-kraven tvättas och desinficeras på övervakade ställen innan de återvänder till EU-området. Annars skickas de tillbaka eller styrs till godkända desinficeringsställen på EU:s sida av gränsen. Djurmarknader är förbjudna i riskområden. Svingårdarnas sjukdomsskydd har förbättrats och svinköttsproducenterna och jägarna har utbildats. Trots motåtgärderna upptäcks nya sjukdomsfall varje år inom EU.

Import av kött, köttprodukter, mjölk och mjölkprodukter för eget bruk eller sändning av postpaket till en privatperson från länder utanför EU till EU-länder är helt förbjudet (Kommissionens förordning (EG) nr 206/2009).

Uppföljningen av den afrikanska svinpesten påbörjades i Finland år 2010. Nuförtiden är programmet delvis finansierat av EU kommissionen. Tullen i Finland övervakar resandeförda livsmedel och livsmedel som skickats i postpaket för eget bruk. År 2018 genomförde Tullen 156 145 kontroller av resandeförsel (2017: 112 399) av vilka 1 106 fall innehöll olagliga livsmedel (2017: 690). I kontrollerna hittades 5 058 kg olagligt kött och köttprodukter (2017: 1 844kg) och 666 kg olaglig mjölk samt mjölkprodukter (2017: 529 kg).

Finlands första mathund Aino, som började sitt jobb den 14 juni 2018, deltog effektivt i eftersökandet av olagliga livsmedel bland annat i resandens bagage och transportmedel. I Nuijamaa år 2018 omhändertogs 1 700 kg olagliga livsmedel, av vilka Ainos upphittade andel var 600 kg. I Vaalimaa omhändertogs 2 300 kg förbjudna produkter av Tullens personal och ur de så kallade "ångerskräpkorgarna"; i Vainikkala 580 kg och i Imatra 550 kg. I maj 2019 hade mathunden Aino upptäckt 1 000 kilo olagligt införda livsmedel.

Varor som förs in kan också sprida andra djursjukdomar, såsom mul- och klövsjuka.